

W A L W E

ILMUB KAKS KORD KUUS

Toimetuse ja talituse: Uus tänn. 14, Tallinnas Sealsamas tellimiste wastuwõtmine. Kõnetr. 266 ja 348.
Kontor on awatud kella 10—3 p.

Nr. 37

Reedel, 1. detsembril 1922

2. aastakäik

Sisu: Järjekorraline kodaniku peksmine meie politsei ametniku poolt. — Kommunistid tegewuses. Mis teeb sel ajal meie kaitsepolitsei? — Veel kuritarwitustest ametiasutustes. — Sõjawäe ametnikkude „aukraadidest“. — Tallinna sadama laiendamisest. — „Majasteedi“ majapidamisest. — Kuidas Tallinna II. maksujaoskonnas tulumaksu määratakse. — Kuidas Wirumaa maareformi teostatakse. — Puhitusnõuetest Tallinnas. — Tallinna tramm. — Walitsuse kriisil lõpp. — Kroonika.

JÄRJEKORRALINE KODANIKU PEKSMINE MEIE POLITSEI AMETNIKU POOLT.

Walwes nr. 34 kirjutasime Tallinna kriminaalpolitsei ametnikkudest, kes isewärki ülekuulamise süsteemi on üles leidnud.

Nagu teiselt poolt kuuleme, õitseb samane rusika-õigus ka meie välispolitsei ametnikkude keskel. Wabariigi põhiseaduses lubatud „isikupuutumatus“ on nähtawasti tühiseks sõnakõlksuks jäänud, sest poliitsei ametnikud, kes esimeses järjekorras ise selle eest peawad hoolt kandma, et meil maksawat põhiseadust austatakse, rikuwad seda põhiseaduse algnõuet kõige äämedamal määral.

Kui asi awalikkuse ette tuleb, siis tõttab kõrgem ülemus kohe seletama, et kõik on puhas wale, et sarnaseid juhtumisi üldse ette ei wõi tulla, sest nemed — ülemus, juba selle kohta nii ja niipalju päewakäskusid awaldanud jne.

Alljärgnew lugu juhtus hiljuti ja selle ohwer on meie wabadussõjas raskesti wigastada saanud ohwitser ja tuntud seltskonnategelane hra X.

8. septembril, kui Soome ohwitserid Tallinnas kuhugi kohwiku sisse astusid, hakkas orkester publikumi nõudel Porilaste marssi mängima. Kui soomlased omalt poolt palusid Eesti wiise mängida, siis hakati nagu kiusteks igasuguseid Wene laule ja tantsutükka mängima. Soome ohwitserid jäid imestusega sarnast weidrust kuulama.

Hra X., kes seni rahulikult pealtwaatajaks jäänud, ei suutnud seda häbematus wälja kannatada ja awaldas sarnase teguwüsi wastu protesti.

Kohe kutsuti politsei kohale ja hra X. palutakse wälja, kes paha aimamata ka seda tegi. Seal haaratakse tal kraest kinni ja kõikide protestide peale vaatamata rebitakse alla tänowale, ilma et tal luba oleks antud mütsigi kaasa wõtta.

Kui hra X. julges veel „isikupuutumatus“ kõnelema hakata, siis haaras politseikordnik hra X. kõrist kinni ja löi talle mitu korda wastu nägu, seal juures sõnades: „Küll m... sulle kuradile isikupuutumatusest näitan.“

Hra X. wiidi arstimajja, kus järgmise hommikuni lõhkipekstud näoga wiibima pidi.

Suure waewaga saab inimene teine päew wabaks.

Kui ehk ei usuta, et meie politsei sarnaselt talitab, siis olgu siin arstitunnistus.

Tunnistus:

Wäljaantud selles, et kodanik X. pööras minu juure arstliseks läbiwaatamiseks lüüasaamise puhul, mis juhtunud ööl 8. wastu 9. septembril Tallinnas, kus juures mina leidsin järgmist: pahema silma laudel naha all werewoolus; parema silma munal kaks punast wereplekki ja alumisel selle sama silma laul ka werewoolus; paremal kõrwalhel 2 sinist werewoolust plekki, pahema küünarnuki peal kaetud musta koorega kriimustud haaw, pahema kederluu juures wäljapoolt piiratud paistetust, kõik ülemal äratähendatud wigastused on umbes 4—5 päewa wanad.

13. IX. 22. Dr. (allkiri)

Meie politsei armastab sarnastel juhtumistel ikka ettetuua, et kannatada saanud isik joobnud olla ja harilikult iseennast wigastas.

Kuid käesolewal juhtumisel ei ole tal seda ka ütelda, sest hra X. tuntakse kui absoluut karsket inimest, mis ka teinepäew selgus.

Kui hra politseipeawalitsuse ülemat ehk huwitab oma „korraliku“ kordniku nimi, siis teatame, et ta on 6. politsei jaoskonnast ja ta nime võib teada saada 7. jsk. rahukohtuniku juurest, kus asi 25. nowembril s. a. hra X. kaebtuse peale ees oli.

Järjekorralised raharaiskamised ja kodanikkude peksmised meie politsei poolt kinnitaw d weel kord, et meie politseis kõik asjad korras ei ole.

Tahame loota, et politseipeawalitsuse ülem karmi käega sarnastele nähtustele lõpu teeb.

J.

—oo—

KOMMUNISTID TEGEWUSES. MIS TEEB SEL AJAL MEIE KAITSEPOLITSEI.

Paari aasta eest wõeti meil kommunistide wastu kõige waljemad abinõud tarwitusele, et neid pöranda alla ajada ja häwitada. Juba seekord kahtles nii mõnigi niisuguste abinõude mõju kohta ja arwas, et siin rohkem tegemist üksikute wõimukandjate karjääri püüetega, kui tõsiselt mõeldud riiklise aktiga. Isegi awalikult seletati, et kohasem kui surwe oleks püüda meie ühiselulise korralduse warjukülgeid, mille tagaseinal haiglane kommunism soodsad arenemistingimised leiab ja mille kaotamisel ta iseenesest kui wõõras taim ilma toitewa aluspinnata kokku wariseks.

Kuid reklaami püüded olid tugewamad ja läbi wiidi kõige karmimad surweabinõud, nõnda et isegi rahwasaadiku immunitet ei suutnud kommuuna esitajaid peasta ja nad sunnitud olid Wenemaale põgenema ehk pöranda alla kolima. Nendele surweabinõudele tuli isegi õnnelik juhus abiks ja kommunistid kaotasid oma tulisema juhi ja eestwedaja W. Kingisepa. Wõis arwata, et ühenduses walju surwega kommunistid seeläbi surmahoobi on saanud ja nende asi Eestis kauaks mahamaetud.

Kuid Kingisepa tabamise puhul selgines, et waatamata kõigest surwest ja karmidest abinõudest, kommunism pöranda all õieti õitsele oli lõõnudki — kawatsetud isegi pea awalikult jõuga wälja astuda ja walitsust kukutada. Meie kaitsepolitseil ei olnud kõigest sellest aimugi.

Peale ajutise segaduse, mida tõi kommunistidele nende juhi kaotus, toibuwad nad aga pea ja algawad uue jõuga katkestatud korraldustööd. 15.—20. oktoobril peetakse Eestis ära pörandaaluste noor-

proletaarlaste kongress, mida juhatab Eestist wäljasaadetud Mirring, kes selleks salaja Wenemaalt Eestisse tulnud. Pea peale seda peetakse ära kongress Petrogradis. Aga juba 5. now. näeme kommuniste uuel kongressil Kadriinas, millest 9 tähtsamat kommunisti osa wõtsid ja kuhu ka rahwasaadik K. Tallinnast sõitnud. Alles hiljuti on kommunistid Eestis 8 poliitilist bürood awanud, mis kõik iseseiswalt töötawad ja juhtnõõrid otse Anveltilt saawad. 3. internatsionaali tarwis teadete kogumist juhib rkl. H. Kas on see kõik meie k. p. teada ja missugused abinõud on meie riigi julgeoleku kaitseks tarwitusele wõetud? Kas on meie k. p. hädaohtu tõsiselt wõtnud ja kogu oma jõudu selle tagasitõrjumiseks tööle rakendanud? Meil puudub selleks usk, et siin kõik korras on, sest nagu kuuleme, olakse sealpool kangesti ametis seinte sisse aukude puurimisega ja mikrofoonide ülesseadmisega, et üksteise järel luurata. Umbusaldus on isegi nii kaugele läinud, et üks agent teise järel kui wari uulitsal liigub, et aga kuidagi saaks kindlaks teha, kelle kaudu sealsed wäärnähtused awalikkuse ette kantakse. Nõnda on walwe korraldatud kaasteenijate W., M., S. ja I. järel. Isegi sellega on hakkama saadud, et terwe rida kaasteenijaid on „riigiwastaste“ nimekirja paigutatud, nagu teenijad S., W., S., N., S. ja P. Imelik aga, et mitmendest omal ajal kommunistide kohta kõige paremaid teateid on andnud. Isegi nüüd, kus 9 agendi juuli aruanded imelikul wiisil kommuuna keldrisse on sattunud, on kommunistid wäga wihased olnud agent W. ja S. teadete üle, sest need paljastanud täpselt nende tegewust. Nüüd on need kaastõelised aga „riigiwastaste“ nimekirja paigutatud. Kas ei seisa aga selle asja taga see wana tuntud püie rahulolematuid kõrwaldada? Et aga rahulolematu põhjendatud, seda näitab juba asjaolu, et enam asutust kui terwikut olemas ei ole ja ühtegi ei usaldata, waid ainult üksteist luuraw ja sissewedada püüdw hulk järel on jäänud. Oleks küll wiimane aeg, et wõim, kelle kätte meie julgeolek usaldatud, siin kindla käega wahalet astuks ja selle lagununud huniku asemele teguwõimsa asutuse looks, kes riigi julgeolekut suudaks kaitsta. Kauem see nõnda kesta ei wõiks, kui tõsiseid tagajärgi soowitakse ära hoida. Riik annab meil aastas 8 miljoni wälja peale hariliste summade, mis loomulikult kommunismi wastu wõitlemiseks peaks minema. Mis on aga selle eest korda saadetud? Meil on

käepärast teated, et sellel asutusel ei ole tarwitada isegi elementaarsemaid abinõusid, mis niisuguses töös täiesti esimese järgu tähtsusega. See kõik annab meile põhjust kahelda, kuiwõrd kaaluw herra siseministri hiljutised tõendused, et seal kõik korras pidawat olema ja et riigi julgeolek täiesti kindlustatud, — meil on käepärast just vastuoksa tõendused. On tarwilik põhjalik õhupuhastus, et rusuhunikust uut maja kohendada. Muidugi ei suudeta seda, kui endistele radadele jääda ja asutuse etteotsa mõni meie riigielus tundmata optant seatakse. See oli tugew rahwuslik awaldus, mille põhjal meie paremad jõud Narwa ja Petseri all koonduisid ja riigi löid. Ka nüüd ei jää riigi kindlustamiseks muud teed üle — kuldseid pagunid ei aita meid enam. Sellest oleks aeg arusaada ka meie riigimeestel.

J.

—00—

WEEL KURITARWITUSTEST AMETIASUTUSTES.

Selle küsimusele pühendasime juba eelmises numbris wäikse märkuse, kus tähelepanu juhtisime lig sagedasti korduwate wäärnähtuste peale, mida wõimaldawad muu seas suurel määral mitte ajanõuetele wastaw asjaajamise kord ja asutuste isiklise koosseisu mitteküllaldane tublidus. Et põhjuste kõrvaldamiseks seniajani niihästi mitte kui midagi tähelpanemisewäärilistemat korda pole katsutud saata, siis lugesime oma kohuseks küsimust awalikult üles tõsta.

Järgnewad päewad on tõendanud, et meil selleks tuline õigus oli. Umbes nädala aja kestwusel oleme pidanud jällegi mitmete suuremate kuritegude ilmsiks tulemisest kuulda saama. Weel pole jõutud ärasõeluda 8 miljonilist nahkade warguse asja tolliaidast, kui juba teatawaks saab, et raudteewalitsuses raamatupidaja R. Lindemann on osanud waletshekkide abil mitmelt asutuselt 2.000.000 m. wälja petta ja et Tallinna politsei 4. jaoskonna raiooniülem August Grandberg 900.000 m. k. sissekasseeritud raha ära raisanud. Just kui üldise pildi ja kogumulje täienduseks arutatakse samal ajal kohtutes endiste Wiljandi maakonnawalitsuse liigete August Tibari ja Hans Tui ning end. merewäe intendandi Tamme ja puukaupleja Witsmanni süüteo asja.

Uute kuritegude mõned üksikasjad on wäga iseäraikud ja heidawad huwitawat walgust asjaajamise korrasse. R. Lindemanni asus figureerib jälle waba tšekk just nagu oli sealt wälja wõetud nahkade loos walemõttesse ei tule oma ärisaladust awaldama

order. Raudteewalitsuse arweosakonnas on tšekkide alatist wäljakirjutamist ja rahamaksmist toimetanud üks ja sama isik — Rudolf Lindemann. Ära nähes, et arweosakonnas palju arweid on, millede järel teistele asutustele weel 1919. ja 1920. a. arwed maksmata, otsustab Lindemann nende arwete järel raha ise wälja wõtta. Seab siis ilusti arwe kokku, kirjutab jookswa arwe peale tšeki walmis, laseb mõlemad paberid nagu kord ja kohus alla kirjutada ja wõtab selle järel siis ise raha raudteekassast wälja, raha wastuwõtjana jälle ise „J. Tamm“ allkirjutades. See mõte meeldib nupumehele ja ta kordab seda mitmed korrad. Ja kõige selle juures teatakse, et nimetud usaldusmees Lindemann lohakas ja korratu ametnik olnud ja sel põhjusel koguni ametist lahti lastud.

Järjekorralist sissenõutud tulumaksu rahade kõrwaletõimetamisest politsei asutuses jutustatakse järgmist: 4 politsei jaosk. raiooni ülem August Grandberg olla juba kolm aastat järjekindlalt tulumaksu raha sisse nõudnud ja sellest rahast, tema oma seletuse järel, 900.000 marka omandanud, missugusest summast ta olla 800.000 marka ära raiskanud, 81.836 aga kaasteenijatele laenanud. Juure lisatakse weel, et G. tuntud kui üht paremat ja agaramat raiooniülemat.

Igatahes täielik ja üllataw hinnamõistatus. Samal ajal, kus wenenaimuline „kantse-lärschtshina“ nii lopsakalt õisi ajab, kus iga tühjasuline paberilipakas nii mitmest raamatust „läbi läheb“ ja „sisse kirjutatakse“ ja allkirjade wastu ühest käest teistesse rändab, kus mõningate pennide ja markade pärast walmis ollakse aastaid kestwaid „kirjawahetusi“ soetama, samal ajal aga korraga sarnased nähtused. Wõtke waewaks ainult ligemalt jälgida, kuidas see „operatsioon“ ime kergesti sünnib raudteewalitsuses ja weel libedamini politseis. Wiimases asutuses näib tu umaksude kõrwaletõimetamine sündima, nagu juba tähendatud, päris kindla järjekindlusega: üks kuritegu kerkib teise järel awalikkuse ette, aga küsime — palju neid weel meie silmade eest warjatud on? Kas wõime selle peale julgesti eitawalt wastust anda? Igatahes wist küll mitte.

Rahaline „raamatupidamine“ näib inimeste kiusatustele selleks liig ohtrad wõimalused kätte andma. Kuulge aga. Grandberg nõuab 3 aast. järjekindlalt tulumaksu sisse ja samapalju aastaid toimetab need summad „järjekindlalt“ ka oma kaukasse ja kõik, iseäranis kaasteenijad, peawad teda ausesaks ja eeskujuliseks ametnikuks, keegi ei märka kuritegu, enne kui Grandbergil enesel

hakata. Grandberg olla, ta oma sõnade järel, kaasteenijatele 81 885 marka „laenuks“ andnud. Kui see nii, kas see asjaolu ei oleks juba tohtinud tekitada kahtlust ja ettewaastust, kust mõnetuhande margalise palga juures need „laenusummad“ tulla võivad? Sarnastel asjaoludel tunduvad need, „laenu“ küll sotsu millegi muuna. Ütleme, et politsei asutuste raamatupidamine sedawõrd „mitmekordne“, et sealt raske ülewaaadet saada, kuid siis oleksime ometi wõinud loota, et vähemalt kolmeks aastaks ikkagi raske on kuritegusid warjata, et need juba teiste asutuste kaudu päewawalgele kistakse, et vähemalt maksuinspektor näppude peale hakkab waatama, kuidas tema higrikka tulu wäljarehendamise tegeliku riigikassasse maksmisega lood on, aga petlik on olnud seegi lootus. Imelik on weel ka nähtus: kui asutuses mõni tähtsuseta paber pisut wiibib, siis näitab lauajuhend eht matemaatilise täpipealsusega igasugused „kestwused“ ja „seisukorrad“, tähtsamates asjades — aga kümnekordne Egiptuse pimedus. Sarnane pimedus, mille wastu enam abigi nähtawasti ei osata wõi ei taheta leida.

On loomulik ja kõigiti mõistetaw, et sarnased korduvad kuriteod oleksid pidanud wäljakutsuma energilise wõitluse nende wastu, mõjuwate abinõude tarwituselewõtmise, sest wõimaldawad põhjused näiwad olema üldist laadi ja ei peaks sellepärast mitte liig raske olema neid ka kõrwaldada. Mis näeme aga meie?

Anti ka selleski loos ajakirjanduse esitajatele lahkesti seletust, kus muu seas tõendati, et politsei peawalitsuse poolt on kõik abinõud tarwitusele wõetud sarnaste nähtuste kõrwaldamiseks. Ligemalt neid „abinõusid“ ei selgitatud. Wõib olla seisid need mõnes „ringkirjas“, kus ametnikkudele noomiwalt aususe tarwidust selgitati ja edaspidiseks „südame peale pandi“. Organisatsioon aga jäeti endiseks. Nähtawasti puudub kõrgematel politsei ametnikkudel enesetelgi usk paremusesse. Nimelt seletab politsei peawalitsuse ülem, et sarnastes keskkohdades, nagu Tallinn, Tartu, Narwa on, olla tarwis maksude sissenõudmiseks iseäraline aparaat ja politsei neist kohustest täitsa wabastada.

See on nähtawasti nii esialgseks, pärastpoole laiendataks nende „aparaatide wärki“ muidugi üle terve kodumaa ja politseis algaksid töö mõttes päris kenad pidupäewad. Igatahes üks wäga ja wäga iseäralik kawa, kuid kahjuks ainult täitsa wastuwõtmata. Ametiasutusi, neid mitmesuguseid aparaatide, mis tihtipeale enestele ülesandeid ei oska leida, on wabarjigis nagu nii juba küll

ja küll, nii et tegemist tohiks olla ainult nende arwu vähendamise, mitte aga suurendamisega, mitmesuguseid ameti funktsioonid on tarwis koondada, mitte aga lahutada. Pealegi on maksude sissenõudmine igalpool ikka kuulnud d politsei ülesannete kompetentsi (ka lagunenud Wene keisririigis, mis meile muidu ju nii paljudes korraldustes ja sammudes ikka alles hiilgawa eeskujuna püsib, oli see nii) ja ei ole meilgi lihtsalt mingit põhjust teist teed käima hakata. Seda ei luba juba riigikassa seisukord mitte. Pealegi on politsei koosseisude kindlaksmääramisel nende ülesannete täitmine arwele wõetud ja sellekohaselt sis ka need sedawõrd suuremad. Maksude sissenõudmiste ärajäämisega peaks siis paratamatalt päewakorrale kerkima ka ametnikkude arwu vähendamine, sest meie praegune politsei koosseis, Weneaegsega wõrreldes, on nagu nii tuntawalt suurenenud.

Otse naeruwäärt on ka ajakirjanduses ilmunud seletus, kuritarwituse „protsentidest“. Nimelt ulatada politsei poolt aasta jooksul sissenõutawate maksude summa üle 200 miljoni, kuna aga senised raharaskamised kõigest üks ainsam miljon marka (tõelikult siiski küll ikka tuntawalt rohkem; üksi Grandberg näppas juba 900.000 markal), siis olla riigi kahju kõigest pool protsenti. Sarnane seletus pole enam-wähem muud kui riigiwarguste õigustamine ja mõistmata, kuidas üldse osati niisuguse absurduumi peale tulla. Kui sedasi järeldada, siis wõiksid ju kõik ametiasutused omale töötasuks teatud „protsenti“ wõtma hakata ja on asutusi, kus rahaline läbikäik wõrreldes politseiga sajad wõrrad suurem. Wõetagu näituseks riigikassat ja pankasid, aga ometi ei kuule meie sealt midagi sellesarnast. Samasele loogikale tugenedes wõiksid wargapoisid eht matemaatilise täpipealsusega päewasele teha, et nende arw kogu rahwa üldarwuga imepisike on ja kuritegude üle sellepärast lihtsalt piinlik peaks olema kõssatagi. Weel paljugi wõidaks omakasu suhtes järeldada. Lugu seisab aga selles, et sarnane waatepunkt wale ja mitte aset ei tohi leida. Niisugustes asjades ei saa üldse mingisugustest „protsentidest“ rääkida, ehk olgu siis, kui mõni matemaatilise mõtlemiswiisiga isik keerdwäljaarwamistest kuidagi mööda ei pääse, siis wõiks ta ju oma eralõbuks teada, et riigi rahaga ümberkäimisel kaotsi minek ainult 0% tohib olla. Ametnikud saawad palka oma töö eest ja peawad olema absoluutselt ausad. Ja palgad pole politsei asutustes mitte wäiksemad, kui mujalgi, ennem juba kõrgemad.

Kui nii pealiskaudsete seletustega küsi-

musest mööda tahetakse minna ja sügawalt sisse ei tungita ning põhjalikumaid muutusi ette ei võeta, siis muidugi ei või olla ka mingisuguseid lootusi paremuse poole, waid võime kindlasti ehk warsti mõne uue järjekorralise „kaotsimineku“ tunnistajateks saada. Loodetawasti aga sellega wastikka ei jää. Terwitama peab juba siseministri korraldust politsei asutuste rahalise asjaajamise rewideerimiste kohta, mis ehk selgust muretseb seisukorrasse ja uuenduste läbiwiimiseks näpunäiteid annab.

Kodanik.

—00—

SÕJAWÄE AMETNIKKUDE „AUKRAADIDEST“.

„Walwes“ nr. 35 kirjutab keegi A. E. sõjawäe ametnikkudele ohwitseri aukraadide andmisest muigamapanewalt lapsikult. Et lehe samas numbris sellesarnane politseinikkude püüd kibedat hukkamõistmist le'ab, siis peab küll arwama, et toimetus kirjapalale ainult sõnawabaduse põhimõttel ruumi on lubanud, et näidata, missuguste argumentidega meie päiwl weel awalikkuse ette juleakse tulla ja missugused ihad mõnel pool maad näiwad wõtnud olema. Politseinikkudel ei puudu nähtawasti ka wäärilised kaaswõitlejad mitte!

Kirjatüki sepitseja näitab: Sw. ametnikud olla kõigiti ohwitseridega ühewäärilised. Nad teenida niihästi kõrgematel kui ka madalamatel ametkohtadel. Kõige selle põhjal olla neil ka täieline õigus ohwitseri wormi kanda ja nimetust saada, sellepärast siis — administratiiv polkownik, kapten jne. olla üekoht ne, et neid ohwitseride korporatsiooni täieõiguslisteks liigeteks wastu ei wõetawat, millest tulla wälja lugeda jaotust „plebeedeks ja patriitsideks“. Ja oma pika jutu kokkuwõtt na tuleb auwäärt aukraadide eeswõitleja siis järgmisele lõpuõsusele: „Weel walusamini torkab aga silma üks püsima jäänud wäärsunnitus, s. o. sõjawäe ametnikkude klass meie rahwawäes. Selle klassi moodustamisel puudus igasugune süsteem ning tema olemas-olemise ja seisukorra juures praegu on walitsemas täieik Babiloni korralagedus, isegi omawoli . . . Kui ei ole sw. ametnikkude klassi Eesti sõjawäes tarwis ehk ei tõi'da tema oma otstarbet, siis kaotatage ta hoopis ära. On aga sw. ametnikkude liik meie rahwawäes tarwilik, siis antagu temale aukraadid ja arwatagu tema liikred ohwitseride korporatsiooni wastu wõetuks ja üheõigusliseks“.

Oleme seni ikka harjunud nägema, et iga ametkond enesest lugu oskab pidada ja

lugupidamist ka teistes eneste wastu äratada. Siin aga tullakse ja seletatakse awalikult — terve sw. ametnikkude pere olla „wäärsunnitus“. Meil pole seniajani mingit põhjust olnud seda arwamist jagada ja usume, et ka ametnikkude enamus selle terminoloogiaga nõus pole. Ühtlasi ei näe aga ka mingit alust, mille pärast tarwis oleks ametnikka ohwitserideks ümber nimetada.

See oleks täieline absurdum ja tegelikult täitsa läbiwiimata kombinatsioon.

Autoril näib igatahes ohwitseride ja sw. ametnikkude elukutsetest ja ülesannetest igasugune aimdus puuduma ja opereerib ta ka andmetega, mis kaugeltki tõeludele ei wasta.

Ohwitseridel on seljataga terve rida sõjateenistuse aastaid, sõdadest oawõtmine, kotselise hariduse omandamine; nendelt nõutakse peale sõjawäelise hariduse miinimum keskkooli haridust ja on nad sunnitud igasugustel kursustel omi tadmisi aegajalt laendama. Aukraadid on ohwitseridele tarwilikud sõjawäelise korra iseäralduste tõttu. Need omandatakse, aega wäljateenides, teatud reeglite järel. Selleks läheb tarwis aastaid püsiwat tööd ja aukraadile wastawat ametkohta. Ja kes on siis meie sõjawäe ametnikud? Peab kohe tähendama, et päris sõjawäe ametnikka meil õieti wäga wähe on ja tegemist tuleb teha nõndanimeatud „sw. ametniku asetäitjatega“ ehk lühidalt „aseametnikkudega“. Sõja ajal wiibsid ohwitserid suuremalt osalt liini, Weneaegseid sw. ametnikka oli wõrdlemisi wähe ja siis nimetati palju kirjutajaid ametn. asetäitjateks ümber, peajasjalikult igasuguste wähemate majandusliste kohtade täiteks. (asjaajajad, ladude ül'emad, laekahoidjad, kortermeistrid jne). Sw. ametnikkude pea tegewus seisabki just kantseleilises töös. Sõjawäelist eriharidust neil pole, seda ka ei nõutagi. Sõja päiwl peasis seljtagustes asutustes suure ohwitseride püüduse tõttu mitteriwi alal ohwitseri kohtadele kaunis palju ametnikka. Nüüd on nende arw küll märksa wähenenud, kuid leidub siiski ehk weel ebaloomuliselt palju. Sõjawägi on meil wäike, mille tõttu wäeosade ohwitseride komplekteerimine ja tarwilise ohwitseride reserwi pidamine üks raskematest ülesannetest on. Arusaadaw sellepärast, tarwidus wõimalikult suuremat kogu ohwitsera kohtadele kindlustada, selleks ärakasutada ka mitteriwi kohtasid. Kõlge selle tõttu wähenes see ametnikkude instantsi tähtsus ja tarwidus wäga tuntawalt.

Wanasti jagasid walitsewad wüstrid aunnimesid oma heaksarwamise järel ja mõnel maal wäis neid ka raha eest omandada,

kuid meil sarnastele nähtustele juba asupaika ei saa antud. Ohwitseri nimetus tähendab elukutset ja aukraad teenistuse aega ja oskust selles elukutses. Tahawad mõned sw. ametnikud ohwitserideks saada, siis on neile, wastawa üldhariduse juures, wabariigi sõjawäe õpeasutuste ukсед samuti lahti kui teistelgi. Administratiiv ohwitseride instituti sisseseadmiseks pole meil lihtsalt mingit wadust ja tooks see enesega kaasa ainult palju meelepaha ja segadust. Ohwitseri elukutse on puhtsõjawäeline ning selleks ta peab jääma. See on kutsenimetus ja ei peaks teistel, lihtsa ilutsemise sunnil, mitte tungi olema kätt selle järel wälja sirutada. Nimetatakse sanitaar-ohwitsera. Kuid kord ehk ülepeakaela maksmapandud samm ei tohi sellepärast weel mitte mõduandew olla ka järgmiste tegemiseks. Ja sel juhtumisel olid eeltingimised ka ikka teistsugused, kui ametnikkude juures.

Et ametnikkude aukraadide puudumine segadust sünnitaks, on igatahes wäljamõeldud uudis. Milles see segadus nii õieti awaldub? Pole midagi sarnast kuulda olnud. Igas ministeeriumis leidub sw. ametnikkude kohtadele wastawaid ametnikke ja kui need seal „segi“ ei lähe, miks peab siis see õnnetus nendega sõjaministeeriumis juhtuma. Wõidak, kui lõbu sünnitab, neid ju ka liigitada, kuid egas see liigitus sellepärast weel ei pea wastama ohwitseride aukraadidele. Wõib, näituseks, wäga hästi eristada kohtade järel: asjaajaja, laekahoidja, kortermeister ehk mõned uued nimetused kas wõi wälja mõelda.

Nurisetakse weel, et ohwitseride ja ametnikkude wahekord teraw olla ja et ametnikka ohwitseride kogude täisõiguslisteks liigeteks wastu ei wõetawat. Mis puutub wahekorrasse, siis ei ole vähemalt tänaseni küll mingisuguseid hõõrumisi märgata olnud ja pole ohwitserid selleks omaltpoolt kunstlise wahetegemisega kaasa aidanud. Hinnatakse mehi nende omaduste ja wõimiste järel. Ohwitseride kogud on ohwitseride omawahelised ühendused ja pole lihtsalt mingit õigust nendesse peasemise peale prätendeerida. Wabariigis on ühinemise wabadus ja ohwitserid on kui täieõiguslised kodanikud ühinenud, kellelgi pole põhjust etteheitmiseks. Ühinegu ka ametnikud omawahel, keeldu selleks pole.

Kokkuwõttes näeme, kui põhjendamata autor üht kisendawat „wäärnähtust“ tahab leida ja midagi ei suuda selgeks teha peale oma isiklise soowi, maksku mis maksab ohwitseriks saada. See soow on, nagu näeme, rahuajal omane nii paljudelegi, mis omakorda näitab, et Eestis, weel halpida armas-

tatakse. See on igatahes üks suur wäärnähtus. Kas tuleb sellega lõpp ja jääb igaks oma sulgede juure? Oleks igatahes aeg!

Järele märkus. Lubasime eelmises numbris kirjatükile ruumi lihtsalt sõnawabaduse põhimõttel, et ühtlasi ka asjaolusid igakülgsest walgustada, wastuwaidlust wälja kutsuda. See siht on nüüd saawutud ja loeme küsimuse oma lehe weergudel lõpetatuks. Iseenesestki mõistetak, et ametnikkude ohwitserideks nimetamise küsimuses meie waatepunkt täitsa eitaw, nagu politseinikkude omawolilise ohwitseriks saamise püüetegi kohta.

Toimetus.

—00—

TALLINNA SADAMA LAIENDAMISEST.

Nii kui kuuleme, on wabariigi waltsus, mereasjanduse peawalitsuse poolt wäljatõttatud suuremajoonelise kawa Tallinna kauba sadama laiendamise kohta hääks kiitnud, missugune nüüd wastawa krediidid saamiseks riigi 1923. a. eelarwe läbiwaatamisel Riigikogus otsustamisele tuleb.

Et selle kawa teostamine riigilt vähemalt paarisaja miljonilist kulu nõuab, ja tema lõpulik teostamine, ning tehtud kulude katmine uue parlamendi istangjärgu, sellega uue wabariigi walitsuse hooleks peab jääma, omab kawatsus erilise tähelepanu iseäranis weel selle tõttu, et meil merekaubanduse wäljawaated kaunis selgitamata on, mispärast ka sarnase summa wäjaandmisega iseäranis etewaatlik peab olema.

Kawa sisu juure ülemõeldes tähendame ainult lühidalt, et kui meie riik küllalt rikas oleks, siis wõiks me küll sarnasele ettewõttele asuda kindla tundmusega, et olime oma naabritest korraliku ja eeskujuliku sadamaga ette jõudnud, kuid seda arwesse wõttes, et meie kui noor riik alles majandusliselt arenemis ees lahkmel wiibime, siis oleme ka kohustatud riigi ja enese huwides seda küsimust harutuse alla wõtma ja kindlaks teha katsuma, kuiwõrd üks ehk teine üldmajandusline kawatsus meile hädatarwiline wõib olla.

Kõneall olewa kawatsusega tutvustamiseks üldistes joontes tähendame siin ainult peajooned, missugused järgmisena esitatud:

Tallinna sadama laiendamine on ettenähtud S. W. poole praeguse sadama tehaste, ning tema piirides asuwate teiste riigi asutuste ehituste all kasutada olewa territooriumi arwel, mille juure ka Wene walitsuse ajal ehitatud basseini arwatud, mida muidugi maa poole pikendatud, laiendatud ja süwendatud kujul sadama kalda ääre pikendamise

mõttes ära kasutada mõeldud. Praegune Baikowi- ja kaubasilla vaheline pöorsild kaotatakse ära, ning basseini suu laiendatakse, n'i et keskmiste laewade sissesõit basseini võimalik oleks. Kauba- ning Baikowisildade ühenduse asemel saab ühendus Siimona tänawa kaudu olema.

Sellega tuleks sadama laiendamise alla määratud territooriumi peal seiswad ehitused, näituseks endised poolekupaashi kasarmud, praegu töötawad sõjaminist. raadiojaam, tehaste jõu'aaam, ning muud suuremad puu- ja kiwiehitused maha lõhkuda, ja nendes praegu asetatud s'sseseaded ja warandused, mille hind kokkuwõttes praegu üle ühe miljardi Emrk. ulatab, mujale üle wiia, ehk pahemal juhtumisel, maha müüa, sest kawatsus, mis vähemalt kaks aastat tugewat tööd nõuab, ei kannata kawatsejate arwates wiivitamist. Neid miljonisid, m'da niisuguste waranduste realiseerimine ehk ümberpaigutamine nõuab, ei ole kawa ette näinud, wististi wormilistel põhjustel.

Ühenduses sadama laiendamise, ning sellest tingitud tehase likwideerimisega, on mereasjanduse peawalitsus väga tarwilikuks pidanud sadama ida muuli peale uusi töökodasid ehitama h kata, kuhu osa praeguse sadamatehaste s'sseseadest ära kasutatakse. Wiimane ehitus, mille taga jällegi 10-ned miljonid seisawad, on mõnesugustel põhjustel kawas ka arwestamata jäänud.

Kawale juurelisatute umbkaudse eelarwe järel läheks niisugune territooriumi juure murtesmine riigile 110.000.000 Emrk. maksma, mille eest riik umbes 12000 ruutsülla suuruse territooriumi omaks, osalt sillutatud pinnaga, ning mõne raudteeharuga seal peal; selle kawa teostamisel pikeneks praegune kalda äär umbes wiie keskmise laewa wõrra.

Kogu seda kawatsust on tugewasti pool aastat teoreetiliselt harutatud ja erikommisjonide kaudu täiendatud, nõnda et nii mõnegi asjaosalise raamatukogu riituli peal tolmunud käsiraamatud kannatada said.

Üksikasjalisest eelarwe punktide harutusest praegu loobudes, tähendame, et korral, kui kawatsus teostamist leiab, saab see riigilt 200 miljoni ist kulu nõudma, sest näituseks basseini süwendamine ning laiendamise nõuab kulukat tööd tugewa tammiehitamise ja suurema weekogu väljapumpamise näol, mida kokkuwõttes 60 miljoni Emrk. peale arwata tuleb.

Wäga iseloomustawaks kipub kogu projekt juba selle tõttu jääma, et meil on sadama laienemine maa poole ettenähtud, kuna praegused sadamate ehituswiisid ümberpöördult, mere poole ehitamise, hulga odawamaks peawad.

Ei wõiks ju kellegil selle wastu olla, et meie endi geograafilist seisukorda arw s'se wõttes merekaubanduse alal naaberriikidega tugewasse wõistlusesse asetatuna ära kasutada püüame kõike seda, mis meil wähegi võimalik oma sadamate läbiweo, ning liikuwuse wabaduse suurendamiseks, pealegi kui selleks mõnesugused tehniliselt läbiwiidawad tingimised olemas.. Mille tõttu aga just käesolewal juhtumisel ainult meie Tallinna kauba sadama territooriumi suurendamine ettenähtud, kui weel teisagi sadamaid olemas, missugused hädapäralist suurendamist ning tehnilist s'sseseadet nõuawad, jääb küll arusaamatuks.

Wäga tõenäolisena paistab s'in seletus, et „Tsentrosojus'i“ poolt wiimasel ajal awaldatud huwi Tallinna sadama wastu ladude ehitamise näol, mõnel pool mõtted kihama on pannud, millest sadama territooriumil platside ja aitade ajutise iseloomuga nõudmine tingitud, mis kogu kawatsusele mõnesuguse aluse ära määrab.

Kuiwõrd aga sarnane wastutulek juhuliste nõuetele, sadama läbiweo tõstmisele, kahju wõib tuua, juhusel, kui sadama territooriumi platsid ja ladud juhulise spekulatsioon' rüppe satuwad, mis rahwuswahelisi kaupmehi teisi sadamaid otsima sunnib, on küsimus, mida kahe silma wahel jätta ei tohiks, sest kergem on eeslil läbi nõelasilma pugeda, kui ühel kaubasadamal niisuguste tingimiste juures alanenud läbiwedu endisele järjele tõsta.

Praktilisest küljest wälja minnes, waatleme lähemalt, kuiwõrd mõõduandwaks jääb meile selle kawatsuse teostamine nõnda suures mashtaabis, kui see ettenähtud.

Faktilisi andmeid, mis kawa teostamise kasuks räägiwad, ei paista kawa kaitsjatel olema: kõik on asetatud lähema lootustäratawa minewiku ja oletusrikka tulewiku peale, nõnda ütelda „на авось“.

Minewa aastase transiidi hooajal päewakorrale kerkinud takistused, mida kerge käe liigutusega sadama kitsa ruumi arwele kirjutati, annawad ennast täiel määral sadama tööde korraldamatuse, ning tehniise s'sseseadede puudusega seletada, millest nüüd mereasjanduse peawalitsus käesolewaks hooajaks üle saada tõtab.

Mereasjanduse peawalitsus on isegi wilmaks otsusele tulnud, et transiit meie eluküsimus ei ole.

Seda tõendab neile ka Wenemaa praegune majandusline konjuktuur. Seal on käesolewal aastal näljatondile juba päitsed pähe ajada suudetud, korratuma liikumisühenduse peale waatamata. Põllumajanduslise inwen-taari s'ssewedu ning raudtee tarwis minew

Inwentaar on praegu teise sisseweotee leidnud.

Teiseks on Wenemaa poliitiliselt väga huwitatud sellest, kuiwõrd üks ehk teine läbiweoriik enda läbiweo saawutusi oma majandus-poliitiliste huwide tallermaaks teeb, ja selle reguleerimisele täies ulatuses asunud, mis meile käegakatsutaw peaks olema.

Kolmas kõige tähtsam asjaolu on see, et Wenemaa majandus-poliitiline seisukord praegu niiwõrd rasketesse oludesse paisatuks tuleb pidada, mis teda ainult kõige hädatarwilikumalt materjaale muretseda lubab. Et aga selle wähese sisseweoks temale mitme piiri riigi wärawad juba awanenud, kaldub tarwilikkude kaupade läbiwõol rohkem nende riikide peale, missugused tarwituse keskkohale kõige lähemad, mille juures meie endid eesõigustatuna praegu pidada ei saa. Jõuame kord ajani, kus tema tõsisel mõttes tooresainete wäljaweo maaks muutub, jääb Tallinna sadama laiendamine meil tõesti tähtsamate küsimuste warju, sest et esimeses järjekorras meie ülesandeks enese raudteede wõrgu läbiweo tõstmine, ning lühem ühenduse loomine wäljaweo objekti keskkohaga jääb, mis ka sadama suuruse ära määrab, ja wõistlejate piiri riikide keskel meile wõistluse piirid kindlustab.

Kui meie eneste saaduste wäljawedu Tallinna sadama laiendamise kawa algmotiiviks wõtame, leiame tänamata aluse. Kõige soliidsemaks wäljaweo kaubaks tuleb meil praegu metsasaaduste wäljawedu pidada.

Metsade laastamine sel kujul kui praegu, wõib meie maa mõne aasta wältusel kõrb-lagendikuks muuta, millega ka põllumajandussaaduste wäljaweole surmaw hoop antud, kui siin mitte walitsus tõkkeid ette seada ei suuda, nõnda et metsa wäljawedu praegusel kujul meil tuntawalt wähenema peab, mis sadama laienemise kasuks ei räägi.

Põllusaaduste wäljaweoks on meie Tallinna sadam praegusel kujul liigagi awar, nõnda et sellest küljest äpardust karta ei ole. Kui meie Tallinna sadama 1907.—1912. a. läbiweo wõimalusi praeguse ajaga wõrdleme, siis leiame, et meie praegune sadama all olew maaala pea kaks korda suureneb, kuna wiimasel ajal kawatsetud sisseseade ranna tõstekraanade näol endisega wõrreldes läbiweo suuruse kasuks kümnekordselt kaswanud.

Sisseweo konjuktuari ei tohiks meie sadama suuruse määrana otsekoheses mõttes üldse mitte wõtta.

Seda ei tee ka meie taluperemees, et tema hobust wankri aisade laiuse wahe järel ostma läheb. Pealegi oleme oma sisseweo-

ga juba nii kaugel, pea igale taluperemehele rehepeksu garnituuri pakkuda wõime.

On weel põhjuseid olemas, mida selle kuluwa kawatsuse algargumendina üles wõetakse, nimelt, et endised tolliwalitsuse ladud sadamas kaubaga ülekoormatud olla, nõnda et uute ladude ehitamine rutulist läbiwiimist nõuab. Seda tullakse seletama ajal, kus meil transiidi läbijooks mitte nimetamisewääriline ei ole, ja sadam pikemat aega tühjusest aigutab.

Kui seisukorda lähemalt waadelda, wõib igauks otsusele tulla, et siin rohkem asutuswaheline wägipulga wedamine tolliwalitsuse ja raudtee kaubaagentuuri ametnikkude wahel maad on wõtnud, milleks kallid tööpäewad ära raisatakse, kuna tolliladudes paar aastat seisnud kaup asjata oksjoni päewa ootab. Kui selle janditamisele abi ei leita, wõib isegi Tallinna sadama reid lõppude lõpuks wägipulga wedajatele kitsaks jääda.

Pealegi on wiimasel ajal riigi waranduse osakond üle 30 tühja aida tolliwalitsusele üle annud, mille tõttu aitade chituse küsimus lahtiseks peaks jääma.

Kui meie kawatsejad tõesti parandamata laboreerimise haigust põewad, wõiks seda kawatsust ehk osaliselt nende soowide rahuldamiseks teostada.

Arwatakse ladudest puudus tulema, siis wõiks seda sadama tihaste kasutada olewate ladudega täiendada, kuni tolliwalitsuse ladude ummistus lahendatud.

Meie tolliwalitsuse ladude ummistust aitab lähemas tulewikus tuntawalt wähendada ka Petrogradi sadam, kus wiimaste teadete järel suurem kogu ladusid soodsate tingimiste juures eraalgatusele rentima on hakatud, nõnda et meie praegustes tolliladudes pikemat aega peatama jäänud transiit weel enne jäätulekut ära minna ähwardab, sellega ladu ruumide puudust meil täiesti ära kaotades.

Kokkuwõttes peame otsusele tulema, et praegune, nii ka lähem tulewik meilt nõnda suurejoonelist Tallinna sadama territooriumi laiendamise kawa teostamist teelikult ei nõua.

Need 200 miljoni marka riigi 1923. a. eelarwe kulude kaustikus, wõiks seekord maha kriipsutada ehk hädatarwiliste kulude katmiseks üle wiia, millest meil puudust ei tundu.

Seda kirjutawad meile ette eestkätt rahwa huwid. Olgu nüüd kõneall olewa kawa alusmüürid kas wõi kalju peale rajatud, jätab kawa teostamise moment siiski wõõrastawa iga kodaniku hinge mulje, kes kawatsuse loojate arwamist nende põhjuste üle kuulda soowiks, mis neid weel wiimasel

tunnil uue peremehe õlle astjasse enda pinutagust käärima panema sundis; kas tõesti selleks, et käärimise protsess kindlasti ette nähtud on?

Loodame, et kõrge Riigikogu ettepanud kawa sisulise küte kindlaks teeb, ning tarwilikud piirid kergelt kaalutud kawatsusele riigi ja rahwa majandushuwide kohaselt ära määrab.

Modestus.

—00—

„MAJESTEEDI“ MAJAPIDAMISEST.

Riigikogu maja läks maksma 135 miljonit, nagu selle awamise päewal meile teatati. Et see summa meie wäikse riigi kohta liig suur, sellest on juba küllalt kirjutatud. Et aga nendele 135 miljonile, mis meie selle maja ehitajate armust oleme pidanud wälja maksma, ikka ja ikka jälle miljonisi lisaks nähtakse. — see on juba liig, iseäranis, kui meie näeme, kuidas nende miljonitega ümber käiakse.

Hiljuti teatati, et Riigikogu hoone ehituse lõpuleviimiseks Ehituse peawalitsusele 11.714.800 marka ja liikua wara muretsemiseks Riigikogule 4.317.900 mk. lisakrediiti on määratud. Peale selle on weel tulewase aasta eelarwes liikua wara muretsemiseks 1.100.000 mk. ette nähtud. Meil ei ole põhjust arwustama hakata krediitide määramise tarwidust, uskudes, et Riigikogul küllalt mõjuwaid põhjusid oli niisuguste summade kinnitamiseks. Millest aga waikides ei saa mööda minna, on krediidi summade tarwimine. Teatawasti on meil tarwitusel wiis, et kõik suuremad sisseostud ja muud tehingud awaliku wäljapakumise korras saawad teostatud. Riigikogu majapidamises aga seda wiisi ei tarwitata. Siin nähtawasti talitab majawalitseja täiesti koduselt, oma äranägemise järel. Ei ole küll põhjust kahelda, et tema seda mitte kokkuhoidlikult ei tee, kuid juba hea eeskuju mõttes oleks enam kui soovitatav, et Riigikogu, kes ise seadusi wälja annab, oma majapidamises niisuguse korra looks, millest näha oleks, et tema ise kõige piinlikumalt maksu waid seadusi täidab. Peale selle tuleks muidugi kõige piinlikumat kokkuhoidmist silmas pidada. Wiimast, s. o. kokkuhoidmist ei näe meie aga mitte.

Riigikogu hoone oli nii ütelda „suurest laastust“ täiesti walmis, kui Ehit. peawalitselle üle andis, wäljaarwatud wahest mõned wäiksemad tööd ja täiendused. Nüüd aga kuuleme, et korraga puudub weel gaasi sissesead. Jääb arusaamatuks, kuidas wõis niisugune asi ehitajatele kahe-

silma wahele“ jääda, kui gaas majas nii tarwilik peaks olema. Räägitakse küll, et gaasi ainult selleks olla tarwis olnud sisse tuua, et majawalitseja nõus ei olla olnud korterit wastu wõtma, kus köök ja wann puudega köetakse, nagu teistes, selles majas asuwates ametnikkude ja teenijate korterites, kuid niisugust põhjust ei wõi tõsiselt wõtta, sest see oleks juba pöörane rahwa raha raiskamine. Järgmine majawalitseja ehk laseb köögi ja wanni elektri peale ümber ehitada, ning kodanikul pole muud kui pea suu ja maksa. Kuigi niisugune köögi pliita ja wanni ümberehitamine miljonisi maksma ei lähe, siiski on ka sadade tuhandete kokkuhoidmine, niisuguste tööde ärajäämisega kodaniku taskule väga tähtis. Kuulu järgi minna praegune majawalitseja köögi ja wanni gaasi peale ümberehitus 300.000 marga ümber maksma.

Liikua wara muretsemiseks määratud krediidi tarwitamisega on aga asi weel pahem. Siin talitatakse nii, et mitte üksi kodanikkude markadega pillawalt ümber ei käida waid ka tema rahwuslikke tundeid jalge alla tallatakse.

Riigikogu einelaua pidajaks olla palutud umbkeelne muulane, kes seni kurjeeri ametit pidas, ning sellepärast oletada wõib, et temal iseäralisi kogemusi „gastroonomias“ olla ei wõi. See isand saab selle heateo eest, et einelauapidamise wawa oma peale wõtab: — prii korteri, kütte ja walgustuse, ning riigi kulul muretsetakse kõik tarwisminewad köögi- ja lauanõud ja pesu. Peale selle on einelaud muidugi kõikidest maksudest waba. Paisatab wälja, nagu oleks siin isikuga tege mist, kellele Eesti wabariik mingisuguste iseäraliste teenuste eest tänu wõlgneks. Kas meie wabadussõja kangelastest tõesti ei oleks leitud kohast ja wäärilist isikut?

Nagu öeldud, muretsetakse kõik köögi- ja lauanõud ning pesu, mis einelaua siseseadmise juures tarwis läheb, riigi kulul. Olgugi, et einelaud ka ilma nende kuldeta oleks wõinud sissesetatud saada, sest tingimata oleks leidunud isikuid, kes nii soodsatel tingimistel, nagu prii korter, kütte ja walgustus, ning kõikidest ärimaksudest wabastamine, omal kulul tarwisminewa inwentaari oleks muretse nud. Kuid jätame ka selle. Soowib meie rahwaesitus omas majas ka oma enese taldriku telt ning oma lusikate ja kahwlitega kehakinnitust wõtta — olgu! Kahjuks näeme aga nende muretsemise juures wõõrastawat muulaste toetamist, wõi orjalikk

wastufulelikkust. Ei tea, kas nõuab seda hea komme, wõi tänulik meel.

Mõni aeg tagasi ilmus Tallinna üks endine „maawalitseja“, (kuberner W.), et oma mahajäetud warandusi likwideerida. Kui nüüd selle waranduse likwideerimine wana kraami kauplejate juures ja „täiturul“ ei õnnestanud, ilmus tema kõige oma kribu-krabuga, nagu waaside, suhkru ja soola toosikeste ja supi taldrikutega Doompääle, majesteedi pale ette ning lausus: „waadake kõrgeauline majesteet! sina istud nüüd troonil, kus enne mina, keisri armust, istusin, ning walitsesid siit kõrgelt Eesti wabariiki, kuid sinul puudub weel mõistlik söögitoa sisseseade ja korralikud lauanõud, missugused korralikul maawalitsejal puududa ei tohi. Minul on aga kõik see komplekt olemas, kuid praegusel silmapilgul ei ole minul seda tarwis, sest minul pole midagi walitseda. Sellepärast soowitaksin kõike seda kraami minult ära osta.“ Ja majesteet wõttis seda head nõu kuulda ning ostis endise maawalitseja waasid ja waasikesed, suhkru- ja soolatoosikesed ning supi taldrikud ära. Palju kõige selle kolu eest makseti, ei pruugi ju sinul, armas kodanik, täpisealt teada. Selle peale wõid aga kindel olla, et see summa sadadesse tuhandatesse ulatab.

Peale ostu olla aga ilmsiks tulnud, et nendest taldrikutest meie „sajasuulisele majesteedile“ ei jatku ning peale selle, mis estlänkskomu gubernatoru head olid, ei leitud majesteedile küllalt wäärilisteks. Endisel Wene keisril olla isegi magamistoa serwiis wappidega warustatud olnud, miks siis Eesti majesteedil niisugune märk supi taldrikutel peaks puuduma. Ning sai otsustatud, et majesteedi lauanõudel wapp peab olema. Mõeldud — tehtud. Kohe saadeti tellimine Saksa wabrikutele, majesteedi lauanõude peale, mis wappidega warustatud peawad olema. Missuguse wapiga aga need taldrikud warustatud saawad, seda ei tea, sest riigi wappi, nagu teada, meil ei ole. Noh, aga see pole ju tähtis, wõib senikaua mõne en-keisri wõi kuninga wappi tarwitada, kuni omale mingisuguse wäljatöötame, siis wõime ka muud serwiisid tellida, kui tarwis.

Waene kodanik aga, kes neid kulusid katma peab, raputab „heatahtlikult“ peaga ja lausub: „Issand anna neile andeks, sest nad ei tea, mis nad minu taskuga teewad.“

M—k.

KUIDAS TALLINNA II. MAKSUJAOSKONNAS TULUMAKSU MÄÄRATAKSE.

Palju paksu werd on sünnitanud kodanikkude seas see kord, kuidas meil tulumaksu määratakse.

Ühele, kelle sissetulek mitmekümne miljonini ulatab, määratakse naeruwäärt summa, kuna teisele, kelle sissetulek waewalt mõnekümnetuhandani ulatab, suurem summa kraesse määratakse.

Allpool järgnew juhtumine on iseäranis iseloomustaw:

Keegi E. D. teenis wiie kuu jooksul a./l. „Sakala“ peal, kus ta selle aja eest 18.125 Emrk ja 31 naelsterlingit palka sai, nagu seda laewasõiduameti poolt wäljaantud tunnistusest nr. 3070 näha on.

Tulumaksu ülesandmisel ei mäletanud tähendatud isik enam hästi saadud summat ja andis ühes 29.000 Emk ja 33 naelst., s. o. hulga rohkem, kui ta tegelikult ülesandma pidi. Arwates naelst. selleaegse kursi järel Eesti markades, ja juure pannes Eesti rahas saadud summat, saame kokku 65.300 Emrk.

Kui nimetud isik nüüd oma tulumaksulehe kätte sai, leidis ta oma suureks imestuseks, et ta sissetulek on arwatud 210.250 marga peale (kakssada kümme tuhat kakssada wiiskümmend mrk), mille peale tulumaksu on määratud 5600 marka. Arwates, et siin lihtsa eksimisega tegemist, sõidab E. D. Baltiskist Tallinna. Maksujaoskonnas järelepärides, et miks nii suur summa temale määratud, saab ta wäga lihtsa wastuse, et kõik on kõige paremas korras, maks olla õieti määratud, sest naelst. olla Eesti markades ümberarwatud, mis ka tulumaksulehes tähendatud 210.250 marka wälja teeb. Mitterahuldud olles läheb D. laewasõiduametisse ja toob sealt ametliku tunnistuse palgasaamise kohta. Kuid sarnane õiendus ei mõju sugugi. Maksuinspektor ei wõta seda sugugi arwesse ja seletab edasi, et kõik olla äärmiselt õige. P.ka waieluse järel, kus D. selgeks katsub teha, et 33 naelst. ikkagi ainult 36.000 mrk wälja teeb, segab ennast keegi noorem ametnik wahela ja seletab inspektorile, et D. poolt wäljaarwatud summa ikkagi õige on. Selle peale käratab pruunis ülikonnas herra, et mis Teile siin waidlete, — kui tahate teada, siis oleme teile weel wähe määranud, sest teil tuleks tulumaksu üle nelja miljoni maksta!

Selgus, et D. poolt ülesantud summa oli järgmiselt kirjutatud £ 33,000, mis Eesti rahas oleks wäljateinud ligi 350 miljoni.

Kuid maksujaoskonnas saadi wäga hästi aru, et jutt oli ainult 33 naelst., sest ega muidu oleks maksulehe peal märkus olnud

„kolmkümmendkolm naela“. Sarnast summat kuuldes pidi D. minestusse kukkuma ja palus ruttu wett anda. Pruunis ülikonnas herra, nähes et „nali“ liig kaugele läks, ruttas minema, noorem ametnik soowitas D.-le wastulause sisseanda, arwates, et siis tehtud wiga parandatud saab.

Palju lõpuks D.-le tulumaksu määratakse, jääb küsitawaks, kuid sellele peame weel juure arwama need kulud, mis D. maksu-jaoskonna süü läbi kandma peab, mitmekordse sõidu läbi Baltiskist Tallinna.

Kas tõesti meie maksuinspektorid nii nõrgad on naelst. wäljarehendamisel wõi tehti siin lihtsalt „paha nalja“. Mõlemil korral on see ikkagi liig. J.

—00—

KUIDAS WIRUMAAL MAAREFORMI TEOSTATAKSE.

Istun laua taga ja wõrdlen esimesi wõitluspäiwi praegustega. Kui suur wahel Siis sammusid mehed täis waimustust, et kodumaale wabadust muretseda ja omale lähedamaid elutingimusi luua. Nad täitsid, mida nad lubasid, kuid kas on neile antud lubadusi täidetud? Sugugi mitte. Mehed, kes sel raskel ajal ennast sooja kohtade peale upitasid, kasutasid ka teiste äraolemist, ning haarasid kätte, mida iganes said. Lubadus „maa nendele, kes meile wabaduse ja iseseiswuse töid“, jäi ainult lubaduseks.

Nii lugesime Wiru maakonna, Järwe wallawalitsuse ebakorrasest tegewusest, kus isegi wabadussõja kangelast Toosti mõnitati, et „kes käskis wabatahtliselt jooksta“ ja mees on tänini maata.

Ometigi olid sõdurid need, kes oma rinnaga maa wabastasid, miks siis nüüd neid eestkäit, kes esimestena wäljas olid, ei rahuldata? Küsimine jääb ikkagi küsimiseks ja wastust ei pruugi oodata, sest maa on ju paljudel „eriotstarbeks“ kasutamisel ja just palgamaana. Palgamaad saawad Riigimaade ülemate ametkonna teenijad (huwitaw eriotstarbe) ühes wõõrandatud inwentaariga. Kui meie nende ametkondade arwu juures peatame, siis leiame, et ühes maakonnas on 16 ametkonda ringkonna walitsejaid ühes abide ja kirjatoimetajatega jne. Ringkonna walitsejateks on wähe sõjawäelasi ja nende käes olewad maad ei hari nemand ise waid teised isikud, sellega on pind sahkerdamiseks leitud, sest maad peetakse ainult mõni aasta ja siis jäetakse ta maha ja nüüd harigu seda maad sama sõdur, kes ennem tema järel janunes, kuid ainult selle wahega, et ennem ei olnud ta nii wäljakurnatud kui nüüd.

Sompa mõisa südant, nagu „Walwes“ nr. 33 loeme, kasutas Riigimaade ülema abi Lohi kuni 1922. a. kewadeni. Lohi aga ise maad ei harinud, waid seda haris Wenemaalt tulnud keegi Ploom. Enne Ploomi kasutas seda ringkonna walitseja herra Tedeers, kes pärastpoole Tammiku mõisa üle läks, kus palgamaa ka käepärast oli. Kloodi mõisast kasutab Riigimaade ülema kantseleist keegi Ainson palgamaad, kes teatawasti katseteks maatüki oli wõtnud, kuid wist katsete jaoks ka seda sööti jättis. Sõmeru mõisas kasutab palgamaad walitseja R. Essenson, kes ka Tobia mõisast rukkid ja õled ära wiis, nii et sinna wist tänini nägu ei julge näidata, et mitte maaharijate käest „meeletuletust“ saada. Sama Essenson wiis Rakwere mõisa laudast kolm paremat lehma Sõmerule ja asemele tõi kolm kehwa looma; samuti wiis Kalkuni mõisast 6 lammast ära. Kõik kasutati „eriotstarbeks“.

Nendest näitustest on küll, et tõestada missuguseid tagajärgi andis „eriotstarbeks“ antud maad. Seda kõik on wõimaldanud seadusemõiste. Maareformi teostamine ei ole, kahtlemata, kerge asi, kuid sarnasel wiisil ei teostata ka maareformi, sest õigustatud maaharijad - sõdurid jäeti ilma.

Tekib tahtmata küsimus, et milleks on sisseseatud ringkonna walitsejate aparaat? Teatawasti töötab igas maakonnas maakonnawalitsuse juures põllumajanduse osakond, kes samasugusid sihte teostab, mis ringkonna walitsejadki. Wallanõukogu määrab mõisamaa peale kandidaadid, missugused ka maakonnawalitsus kinnitab jne. On siis tõesti tarwilik, et riigimaade ülemate korporatsioon ainult selleks on, et jagatawate mõisate juures kubernaja olla ja maksusid sisse nõuda, kuna neid wõib kas wõi kohalik wallawalitsus teha ja oleks praktilisem ja sündsam, kui see palju nurinat tekitanud „korporatsioon“ oma kõlawate kantseleide, palgamaade, sekelduste ja ülekohtudega ära kaoks. Riigimaade ametkonna kaotamisega ja maakonna walitsuste põllumajanduste osakondadele üleandmisega kaoksid ära sajad nurinat palgamaa asjus, wäheneks riigile wähemalt iga maakonna kohta 16 riigimaade ringkonna walitsejate ülewaldamiseks wäjaminek ja wabanew inwentaar ja maa läheks tõsiste maa peremeeste — sõdurite kätte. W—r.

—00—

PUHTUSNÕUETEST TALLINNAS.

Teatawasti jätab puhtus meil pea igal pool weel kaunis palju soowida, mis rahwa kultuurilisest arenemisest igatahes mitte kõige paremat pilti ei naku. Tarwe puhtuse järel

pole inimestesse mitte veel sisse juurdunud, nende hingeliseks tarwiduseks saanud, waid peab nii teatud juhtumistel wäline seadusewõim waele astuma oma korraldawa käega. Nii teame, et meil sellel alal olemas terwishoiu arst, terwishoiu politsei ja weel, kui ei eksi, mingisugused linnawalitsuse puhtuse ja terwishoiu järelwalwe kuraatorid (nii neid wist nimetatakse ikka). Oleme ka kuulnud ja lehtedes lugenud aegajalt toimepandawast järelwaatustest ja nende tagajärgedest.

Üks sellesarnastest torkab oma tagajärgede poolest eriti silma, nii et selle juures tahes ehk tahtmata pikemalt peatama peab. 24. now. s. a. linna terwishoiu arsti ja politsei terwishoiu esitaja kokkuwõte II. ja III. jaoskonna worstitehaste kohta leiduwad („Päewalehe“ järel) järgmised piltlikud kirjeldused: Suurem osa nendest olnud wõrdlemisi wiletas seisukorras... S. Juhkentali tän. nr. 16 asuwa worstitehase põrandad mustad, lihalaud ja nõud kulunud ja pragulised, tööliste riided ja põlled määrinud, worstide jahutus sündida porises, ilma prügitamata hoowis, lihakeldri põrandad poriga kaetud, tehase aknad pesemata ja sedawõrd mustad, et waewalt walgus läbipaista wõis. Niisamasuguses seisukorras leitud ka S. Juhkentali tän. nr. 34 majas asuw worstitehas, kus aknad mitte ainult mustad, waid kus katki jäänud ruutude aset pleki ja lauaukid täitnud. Kuna tehas keldris asuda, siis walitsenud seal pilkane pimedus. Inwentaar — must, töölisel korratumalt riides. S.-Tartu maanteel nr. 71 worstitehases aknad mustad ja pesemata. S.-Tartu mnt. nr. 65 tehases ruumid pimedad, aknad wõimata mustad, õhk sumbunud, õhupuhastaja puudub täitsa. Riisenkampfi tän. 56 lihalaud ja nõud wanad, ära täitud ja auklised. Worstikeetmise katalde ümber müür pragudega, kuhu katlast ülekeew rasw ja igasugune praht haisewa pudruna peatama jäänud. Worstide wäljawedamise kast seestpoolt must ja pesemata, töölisel määrinud põlledes jne.

Wastikuse tunne tärkab igatahes kodanikkudes ridasid lugedes, mis otse uskumatalt kõlawad. Selgub, et puhtuse mõttes meil siiski weel liig palju aasialikku leida ja Lääne-Euroopa tasapinnast weel kaugel taga oleme. Teadsime seda küll waremki juba, kuid käesolewad andmed trumpawad üle igasugused oletused ja wõimalused. Ei ole mingit põhjust eeldusteks, et ka teistel aladel lood paremad oleksid, waid pilt kujuneb enam-wähem ühetaoliseks.

Kahtlemata huwitab selles küsimuses igat ühte weel üks teine külg. On mõistetaw ja arusaadaw, et tööstusasutustes wäiksed kõrwalekaldumised puhtuse kohta käiwatest

reeglitest ette tulla wõiwad, kõikide kõrwaldamise abinõude peale waatamata, kuid kõne all olewas küsimuses pole paraku tegemist mitte ainult sellega. Need wead ja puudused pole ometi mitte tekkida wõinud ühe ööpäewa jooksul, waid kahtlemata pikema aja kestwusel aset leidnud, wabest ehk koguni ettewõtete kogu tegewuse aja kestwusel. Kuna aga järelwalwe suhtes tegutsemas nii palju instantsisi, siis jääb arusaamataks, kuidas see kõik wõimalikuks on saanud, kuidas wõiwad sarnased, otse pöörased puudused, pikemat aega silmapaari waele jääda ja ainult harwadel perioodilistel „ülewaatustel“ korraga, nii päris ootamata, silma torgata, kus siis imestanud olakse, protokollisid „kokku seatakse“ ja ettewõtete ning puuduste omanikkudel teatud tähtaeg antakse puuduste kõrwaldamiseks. Mäletawasti on see aga nii olnud ikka ja alati — ülewaatused, protokollid, tähtajad — oleme nendest waremki nii mõned korrad kuulnud, mis aga tulemata on jäänud on tagajärjed paremuse poole. Kõik need protseduurid tunduwad selle tõttu rohkem formaliteedina, mida tahes ehk tahtmata täitma peab, sest et amet juba seda nõuab.

Mis tohiks olla lihtsam. Kord kindlaks määrata sarnaste asutuste kohta täpisele nõudmised, nende täidewiimist ja täitmist kindlalt ja järjekindlalt nõuda, selleks otsarbeks mitte ainult harwa protokollide tegemiseks sisse astuda, waid tihedamalt järelwaatusi toime panna; asutusi aga, mis nõudmise alla ei paendu, wiibimata sulguda, mitte aga neile wõimaldada igasugust mustust elanikkudele kaela määrada. Juba rahwa terwilise seisukorra eest hoolitsemine peaks selleks kohustama, sest sarnastel asjaoludel oleks tõesti ime, kui häwitawad haigused oma lõikusetööd ei teeks.

Missugune kaos seni walitsemas, näitab ka seegi fakt, et Saksa okkupatsiooni aja wõimumeeste määruste põhjal meile täitsa seaduslisel alusel hobuseliha wõidakse lasta hea maitsega ja seda muidugi juba looma liha firma all. Ligemal otsimisel leiaksime aga wist nii mõnegi sellesarnase ajast ignorenenud korralduse kolikambrist üles. X

—=00=—

TALLINNA TRAMM.

Iga enam-wähem suurema linna eluliseks wajaduseks on kahtlemata korralikud ühendusabinõud, millena esineb peajasjalikult aja-nõuetele wastaw tramm.

Selles suhtes asub aga Tallinn otse kahjatsemiswäärilises seisukorras. Wene ajal tegutses meil tramm asemel kurikuulus

„konka“, mille sarnast wist terwes ilmas asjalt leida oleksime katsunud. Eesti wabariigi esimestel kestwuse aastatel puudus seegi liikumis-wõimalus, kuni wiimaks mõtte peale tuld hädaabinõuna trammi prae usel kujul käima panna. Ettetõte õnnestas majandusliselt ülihästi ja saab linn trammist oma kõige suurema puhta sissetuleku. See asjaolu näitas piltselgelt trammi wajadust ja oleks linnaisasid pidanud tagaõhutama hoogsamale tegewusele uuenduste läbiwiimise ja liinide laiendamise mõttes, kuid paraku on sellel alal küll wähe suudetud korda saata.

Praegune tramm on ja jääb ikkagi liig primitiivseks abinõuks, mis oma ülesannet ainult waewaliselt suudab täita. Et ettewõte ennast ausasti ära tasus, siis oleks wõimalus o nud küll ammu juba parema saamiseks. Siin on aga täielist saamatust üles näidatud ja pole mitmesugustest kawatsustest kaugemale jõutud. Näib üldse walitsema suur selgusetus, mida järeldada wõime juba alatisest Narwa maantee liini rööbaste ümberpaigutamiseks. Raske on tõesti ütelda, mitu korda neid õnnetuud rööpaid juba liigutatud on, aga üht wõib kinnitada, et seal töö wahetpidamata käimas on ja puhaskasu wist ka sellesse operatsiooni mahutatakse. Pandi, nähtuseks uued rööpad ja alles pärast leiti, et tarwis on ikkagi kahekordset liini, mis siis muud kui hakka tehtud tööd jälle lõhkuma. Kindlate ettekawatsuste juures oleks sarnane ebaloomulik nähtus muudugi ära jäänud ja oleks meil wiletsa kahe liini asemel kindlasti rohkem juba wõinud tegutsemas olla.

Nüüd lõppude lõpuks näib tõsisemalt päewakorrale wõetud olema ka liinide laiendamise ja ajanõuetele wastawa trammi teostamise küsimused. Kuid paistab, et juhtiwatel asutustel ka siingi kindlam ja selgem kawa puudub ja lihtsalt juhusliselt toimetatakse, mille tõttu asi wenib ja wenib ning lõppu polegi näha. Linn otsustas ehitada oma kapitaaliga. Esimeses järjekorras tahetakse teostada ringtee ja Suur-Tartu maantee liinid. Raha on linnawolikogu poolt assigneeritud ja wõiks asuda tegude juure. Kuid ei suudeta tulla otsusele tulewase trammi kuju kohta.

Esialgsete kawatsuste juures pidi Tallinna saama mingisuguse bensoolelektri abil liikuma pandawa tammi. Seda kawa ülistati ja näis küsimus otsustatud olema ning asja eesotsas seisjad olid oma idee üle õnnelikud. Siis sai aga linna ehitusosakond ühelt wäljamaa äri esitajalt kindla pakkumise ja eelarwe elektri trammi sis eesadmise peale. Eelarwe järel minna elektritrampi ehitamine linnawalitsuse poolt assigneeritud summast

umbes paarikümne miljoni wõrra kallimaks, kuid see kallidus tas da ennast paari aasta jooksul ära. Energia trammi käimapanemiseks saadaks linna elektrijaamast. Ühtlasi sai teatawaks, ei elektrienergia tarwitamine odavam tulla bensoole e k ri omast. Ehitusosakond olla ettepanku tõisema järel aalumi e alla wõtnud ja lõpulik otsus järgnewat kuni 10. detsembrini.

Tuleb igatahes soowida, et see otsus mitte enam ei wiibiks ja et ta ajakohane oleks. Igalpool on trammi liikumapanemiseks tarwitusel elektri energia ja poleks igatahes wist küll ka meilgi mingit põhjust bensooliga jandama hakata. Saaksime jälle mõnesuguse „ersatz“ - trammi wäljamaalastele imestamiseks ja omadele ristiks. Kui juba ehitada, siis korralik tramm. Katsete tegemiseks puudub meil tõesti kapitaal mahawiskamiseks. Et terve see bensooli kupatus ülespuhutud wärk oli, mille tõs seks isaks ehk soow midagi algupäralisemat wälja pingutada, näitab juba see asjaolu, et ainult ettepanek elektri trammi asjus endisel kawatsusel jalad alt ära löi ja „järekaaluma“ hakati.

Elektri trammi wastuargumendina tuuakse ainult ette, et juhede postid haawata esteetilisi tundeid. Maitse asi. Leiame igatahes, et praegune juhedeta ja postideta hädatramm esteetilistelegi tunnetele kaugelt kardetawam wastane on ja kes teab, kuidas selle bensool-iseliikujagagi saab olema. Praeguse trammi ja kawatsetawa bensooli wahel paistab siiski wäga palju ühist olemal

Linnakodanik.

—=00=—

WALITSUSE KRIISI LÕPP.

Wiienädalase kestwuse järel näib walikriisil sedakorda lõpp olema, kuigi neid ridasid kirjutades wiimse akkordina weel puudub ja teadmata on uue walitsuse deklaratsioon. — Kuid tegelikult see asja ei muuda, waid jääb enam-wähem lihtsalt wormitaitmiseks. Asja möödunud walitsuse kriis oli üldiselt waadates kõigist eelmistest rikkam kombinatsioonide, igasuguste „wõtete“ ja situatsioonide poolest, kuid teisest küljest puudus tal aga endiste hoogsus, kuigi mitte vähem ei räägitud. Igatahes jääb kaunis omapäraseks analoogiliste sündmuste reas, nii et mitte üleliigne ei ole wäikest kokkuwõtet teha.

Kriis algas tööerakonna algatusel, esialgu osalisena, pärast laienedes üldiseks. Põhjused tundusid õige udustena ja erakonna huwide laadi kandwatena. Kohe wõtsid muudugi kokkuwõtmisele

„asja“ sõelumiseks oma kätte. Istuti päewade kaupa ninapidi koos, teoretiseeriti, kalkuleeriti, kombineeriti küll omawahel, küll rühmadewaheliselt. Kui juba jatku- ma näis, siis tegi Riigikogu esimees endisele riigiwanemale Konst. Pätsile ettepaneku walitsust moodustada. Wiimane oli nõus ja esines oma rühmaga nõupidamise järel tegewusekawaga. Järgnesid jälle harutused ja kokkulepete sobitamised. Wiimaks kui ka sellest juba jatkus, anti K. Pätsile võimalus esineda uue walitsuse koosseisuga. Esitud nimekiri sisaldas kõiki endiseid ministrisi. Selles sammus nähti põllumeeste rühma diplomaatilist malekäiku. Nüüd läks omakorda tööerakonna hari punaseks. Tüliküsimus tehti haridusministrist Bauerist ja K. Päts oli sunnitud loobuma walitsuse kokkuseadmisest. Siit algades muutub lugu weelgi jandilise- maks. Järjekord oli tööerakonna käes nimekirja kokkuseadma hakata. Selle üles- ande täitjaks kuulutati wälja koguni neli meest, kelledest „kõige rohkem lootusi“ riigiwanemaks saada pidi olema, Wiljandi adwokaat Baarsil. Wiimasel, samuti ka teistel, polnud aga nähtawasti lusti kõrge koha wastuwõtmiseks, ütlesid ära. Tulises leidmisewalus ei aidanud meestel siis teine nõu, kui Riigikogu esimeest Kukke walitsuse kokkuseadmisele rakendada. Põhi- seaduse järel teeb ettepaneku walitsuse moodustamiseks Riigikogu esimees. Käes- olewal juhtumisel pidi siis Riigikogu esimees Kukkk tööerakondlase Joh. Kukkk'e poole pöörama. Leiti, et see nagu ei lähe. Järeldusena andis Kukkk lahkumisekirja ära. Riigikogu esimehe koht pidi loomuli- kult minema järgmise suurema erakonna — põllumeeste — kätte. Sealtpoolt seati selle kohale kandidaadina üles lahkumise riigiwanem K. Päts. Siis — Riigikogu sekretäär ei wõi niisugusel juhtumisel ka mitte põllumees olla — Tupits peab lahkuma. Nõnda siis saime juba kolm üksikut kriisi, millede kaasa pödes muidugi täiel määral ka Riigikogu. Seadusandline töö seisis, üle 100 seaduseprojekti ootasid järke. Nüüd seltsis üldpoliitiliste ja parteiliste peamurdmiste kõrwa ka weel juriidiline külg. Kas tohib Riigikogu esimees omale ettepanekut teha ja walitsust kokku seada wõi mitte? Arwamised olid väga lahkumi- newad, mine wõta seal korruga aru, kus õigus kus mitte! Wõitis wool, kes wastu- pidist wäitas. Sellega aga olukord weel ei lahene. K. Päts on riigiwanem edasi, wa- bastud teda pole ega saagi enne uue wa- litsuse ametisse kinnitamist. Kas wõib

aga teda enne seda akti Riigikogu esime- heks walida? Niisugune keerdküsimus tõs- tetakse päewakorrale. Seletatakse ühelt poolt, et peab tingimata riigiwanema ko- halt lahkuma enne uuele kohale walimist. Aga mis siis, kui korruga ei walita? Siis ei oleks wabariigil ei Riigikogu esimeest ega riigiwanemat! Igatahes õige pentsik ja omapärane situatsioon, milles Eestile waewalt järeltegijaid leidub. Nähtawasti muutus parteidele enestelegi see kisklemi- ne ja juuksekarwa lõhki tagumine läilaks ja rahusoo wakkas maad wõtma. Üks parteilehtki („Waba Maa“) nimetab muu seas kõike seda nägelemist „wäiklaseks pu- relemiseks“ ja leiab, et wäga hästi läheb, kuna riigiwanema walimisega Riigikogu esimeheks tema endisest kohast lahkub ja tema asemele seaduse põhjal riigiwanema asetäitja astub. Nii wiimaks saadakse Konst. Päts ära walida Riigikogu esime- heks ja T. Kalbus sekretääriks. Walitsuse kokkuseadmiseks aga teeb J. Kukkk tarwi- likka samme. Jälle töökawa, arutused, sei- sukohad jne. Saadakse siiski wiimaks nii kaugele, et uus walitsus kinnitamiseks esi- tatakse, mis ka wäike healteenamusega sünnib. Endistest ministritest on wälja jäänud wälisminister Piip ja haridusmi- nister Bauer. Kristlik rahwaerakond on koalitsioonist lahkunud ja uuel walitsusel ainult pisikene enamus seljataga. Nii sündmuste wälispidine käik, mis ka sisuli- selt palju huwitawat materjaali pakub.

Algas kriis parteilise malekäiguga par- teilise wõitluse tähe all walminesid üksik- erud episoodid ja sellena ta ka lõppes. Töö- erakonna healekandja „Waba Maa“ püüab küll uskuma panna ilusaid asju, nagu näi- tuseks: „üks on aga selge: tolmunud õhku on puhastust toodud, sellest arusaamisest, mida wienädalalised läbirääkimised, mis imelikul teel weninud ja wiiwitatud, täis omapäraseid etteheiteid ja pensikuid põh- jendusi, wormilisi ettekäandeid ja sisulisi lööksõnu toonud on, ei saada enam mööda. Tuuled on puhunud ja puhastust ei saa nad toomata jätta.“

Jääb küll täitsa arusaamataks, milles meie neid „uusi tuuli“ siis õieti nägema peaksime? Mis kriisi alguselgi põhjuste- na ette toodi, kadusid ajajooksul, kui see- bimullid.

On kindel, et kõige suuremal määral on põhjust andnud nurinaks ja kõige mit- tewastuwõetawam oma kohale oli ja on kindral Soots, aga ometi püsib ta endiselt walitsuses ja tunneb oma jalgealust wist küll palju kindlamana kui enne tööerak- kriisi. Minister olla aga hr. Soots nähta-

wasti nii wäga armastab, sest isegi lubadusi — äraminna, ei suutnud ta mitte pidada. Katsuti siis wäljatuhnida tema jäämiseks ka enam-wähem wiisakas põhjus. Nimelt olewat sõjaminesteeriumi juhtimisel sõlamese paratamata tarwilik, niikaua kui meie sõjawäe seadustik nii ei olewat muudetud, et sõjamineister mitte ühtlasi ka sõjawäe tegelik juht ei oleks. Selle süsteemi muutmise wõtawat aga palju aega. Wäga õieti tähendab selle kohta „Postimees“, et esimese järgu tähtsus ei ole mitte asjaolul, kas sõjamineistri kohal seisab mõni kutse-line sõjamees, wõi kodanline isik, kelle riigikaitse korraldamise asjus arusaamist ja oskust. Palju tähtsam on aga waim, milles sõjaminesteeriumi tööd juhitakse. Teada on aga, missugune see waim on olnud ja missugune ta edaspidigi olla töötab — Eesti rahvusliku aatega on sel igatahes õige wähe ühist. Teame ka, kui terawaks on aetud wahekorrad sõjawäes, kui häbitawal wiisil on ignoreeritud sõjakingelaste õigusi autasu asjus jne. Ja see hukkamõistetud poliitika peab parteide armust weel ligemale aasta aega rahwawäe alusmüürisid õõnestama!

Mees, kelle lahkumist kõige tungiwamalt ja õigustatult on nõutud, jääb kangekaelselt paigale, kuna teisest küljest lahkub haridusminister Bauer, kelle wastu õieti midagi olulist ei mõistetud süüdistusena tuua. Heideti ette, et olewat omas kõnes nimetanud tööerakondlasi ateistideks ja wäga tüsedate wärwidega weel pealegi. Kuidas sa hing ikka niisugust asja unustada suudad! Parteilised kombinatsioonid ja kokkulepped otsustasid Jaan Sootsi sõjamineistriks jäämise samuti ka Baueri lahkumise. Samad motiivid wiivad ka Piipi — tööerakonnal ei olnud kaugeltki mitte soowitaw P. wälisministriks edasijäämine. Parteiliste huwide warju on aga täitsa jäänud ideeline külg. Rüselemises ei ole osatud seda igakord isegi mitte katwa wiigilehena tarwitada, mida muidu pea miljalgi ei unustata — kõik sünnib ikka ja alati maa ning rahwa huwides.

Kriisi lõpparweid tõmmates wõime ainult üht tõsiasja konstateerida, et erakondlisest seisukohast üks erakond kaotanud on, teine wõitnud. Üldiselt on aga wana kord püsima jäänud, wäikeste dekoratsiooni muutustega. Ja ta püsib senikaua, kuni parteidewaheline kodurahu maksew, kuni üks erakondadest jälle tunneb paraja aja tulnud olema oma prestiiisi ja wõidulootuste tõstmiseks. Et uued walimised juba waatepiirile on kerkinud, siis saame ehk

weel lähemas tulewikus nii mõnegi üllatuse osaliseks. Wiiks see ainult kodanikka kiiremalt arusaamisele parteide hegemoonia kahjulikkusest, siis ei puuduks neil „kriisidel“ ka ainuke positiivne külg mitte. Ja loodetawasti see nii ka sünnikki.

N. N.

—OO—

KROONIKA.

Ülewaade mõisate jagamistest.

Maareformi teostamine edeneb P.-Jakobis liig aegaselt ja paremad palad mõisa südames langewad endiste omanikkude kätte 2—5 normaal-kohani. „Are“ mõisa jagati 1921. a., mõisa süda anti kohalise maaliitlise wallanõukogu nõusolemisel ja maakonnawalitsuse kinnitusel endisele omanikule Boggol'e, kes Saksa okkupatsiooni ajal kihelkonna amtworsteher oli, kuna sõjawäelased i ma jäeti. Niisamuti Hallingase, kust endine omaniku abikaasa Saksamaa e läks (kus poeg kuuldawasti Landeswehri Eesti wägede wastu wõidelnud), säält anti nüüd kaks talu mõisa südamest Pärnu ärimhele. „Kaelaste“ lööb selles suhtes aga üle Eesti rekordi. Nimelt määrati Kaelaste mõisa jagamisel 1921. a. kewadel ilma kohalise wallanõukogu nõusolemiseta C. Brandt'ile 5 normaal-kohta, 120 tiinu mõisa südamest, kuna sõjawäelased ilma kohtadeta jäeti. Selle wäärnähtuse wastu pöörasid sõjawäelased tööerakonna Riigikogu rühma poole, kes Riigikogus põllutööministri käest aru päris, mis põhjusel anti Kaelaste endisele omanikule nii suur maala tarwitada. Minister teatas, et see ainult üheks aastaks on antud, kui korralisele harijale. Nüüd on juba kaks aastat sellest mööda, aga ülesütlemisest ei ole weel midagi kuulda. Selle asemel antakse C. Brandt'ile maad weel juure. Hiljuti planeeriti Brandt'i palwel weel üks talu nr. 123 kohalisest walla maast juure, sealjuures walla õuemaad ja kõrwalised eluhooned mõisa südame külge liites. Kuhu jääb sõjawäelaste maa lubamine? „Pöörare“ mõisa jagamisel määrati suured maad ringkonnawalitsejale ja metsnikule, mis nüüd hooletul harimisel sööti ähwardab jääda, kuna sõjawäelasi, kes maad meie Pärnu-Jakobi kihelkonnas tahawad ja weel maast ilma on, üksi üle 200 sõjawäelase olemas on. Enam korraliselt on jagatud wäiksemad ja wietsad karjamõisad: „Wahenurme“, „Enge“, „Wee“, „Söörike“ ja „Perasmaa“, kuna jagamata on weel „Roodi“, „Libatse“ ja Jakobikirikumõisa. Libatsi aga kuuldawasti 12 aastaks rendile jääb maakarja kaswatajale H. Wirkusele, siis tuleb weel jagamisele Roodi

ja kirikumõisa, millest ka alewi e'nikkele on juba ennemalt majakruntisid wälja antud. Se legi poolest saaks sealt mõned hääd talud, kuna Roodi üks parematest maa poolest on.

„Waba Eesti.“

—00—

Harku alaealiste kurjategijate warjupaiga kaswandikud wabalt ümberhulkumas.

Kõigil on weel meeles minewaaastane kurb juhtumine, kus üks wäike tütarlaps Harku alaealiste kurjategijate warjupaiga kaswandikkude ohwriks langes. Üldse räägiti ja kirjutati sel ajal rohkesti puudustest tähendatud asutuses ja nõuti wastawate uuen- duste ja korralduste läbiwiimist, mida siis ka sellekohaste ametkondade poolt lubati.

Nüüd loeme aga ajalehtedest sagedasti warjupaigast ärakaranud poisikestest ja hil- juti korraldasid mõned neist isegi korrapära- lise õunawarguse pealinnas.

See näitab, et warjupaiga juhtiwad jõud omas ametis just korralikkusega kiidelda ei wõi, sest kui kõnesolewast asutusest tihti linnas tegutsewate wargapois- te ja õunaade- dade rüüstajate reserwwäge suurendatakse, siis omab alaealiste kurjategijate warjupaik sootu wastupidise tähenduse ja otstarbe, kui tal õiguse järel olema peaks.

On ju see asutus selleks olemas, et wa- nemateta ja ülekätelainud poisikestest püüda korralikke riigi kodanikke kaswatada ja sel- leks tuleb neid kindla walwe all pidada; kõigepealt distsipliini austama õpetada.

Sellega pole mõeldud, et alaealisi kurja- tegijaid peaks kusagil kamorkas trellide taga peetama, nagu karistuskandwaid täisealisi wange, kuid asutuse juhatusel peaks niipalju oskust ja korralduswõimet olema, et kas- wandikud igal esimesel juhtumisel järelwalwe alt põgenema ei pääseks.

Riigi ja kodanikkude eneste huwides tu- leb nõuda, et igas ametkonnas wõi asutuses, missuguse ülewälpidamiseks annab riik igal aastal rahasummasid, kord ja täipealne ko- hustetäitmine ametnikkude poolt walitseks. See maksab ka Harku alaealiste kurjategi- jate warjupaiga kohta.

Kui on seal põhjusid, mis kaswandikku- dele põgenemist wõimaldawad, ilma et seal just ametnikka lohakuses süüdistada saaks, siis peaks wangimajade peawalitsus abinõu- sid leidma, kuidas warjupaigas tarwilisi uuen- dusi teostada. Kaswandikka aga wabalt ümberhulkuda ei tohiks milgil tingimisel lubada.

W. W.

—00—

Kui inimene amet's, siis olgu temal ka kohustusi täita.

Riigi aparaat on suur ja laialine, sage- dasti wõetakse ja peetakse mones kohas ametnikke ametis kellel pole nimetamis- wäärilisi kohustusi täita, kuid palk käib edasi, sest riigikassa loetakse mõne inimese poolt kassaks, millest jätkub raha loopida iga nelja tuule poole, ilma et kassa põhi nähtawale tuleks.

„Tulewiku“ 90 numbris räägitakse ühest Muhumaa riigimetsa metsnikust, keda ametis peetakse, selle peale waatamata, et mets- nikul peale ühe kase rohkem metsa wal- wata ei ole. Olewat küll seal männi seem- neid külwamisega katseid tehtud, kuid mitte wastawa maa-pinna tõttu ei ole metsa- külwamine suuremaid taga ärgi annud, nii et ametniku pidamine üleaarne on.

W. W.

—00—

Kommunist Wanja pärandust leitud.

28. nowembril ilmus politseijaoskonda Gilde tän. nr. 7 majaomanik ja teatas, et tema majas elanud tuntud kommunist Wanja. Nüüd peale Wanja lahkumist leidnud ta põö- ningult 110 mitmesugust dokumenti kesk- nõukogust wastu wõetud summade, nagu: reisirahade, agiteerimisrahade jne. üle, Eesti Panga tshekiraamat ja muid dokumenta. Leitud dokumendid olnud liiwa sisse peide- tud. Peale selle leidnud majaperemees weel mingisuguse karbikese, milles arwatawasti lõhkeainet on. Tehti kindlaks, et karbis olewat ainet tarwitatakse sildade jne. lõhku- misel.

„Pwl.“

—00—

KIRJAWASTUSED.

A. O. siin. Nimeta kirju „Walwe“ ei awalda.

— ein, Tartus. Ilmuge isiklikult toi- metusesse kaasa wõttes tõendawad doku- mendid.

Aug. S—p. Kuulujuttude peale „Wal- we“ ei reageeri. Jääb awaldama a.

Sõjamees. Maasaamise kohta oleme rohkesti kirjatükke awaldanud. Pealegi on Teie poolt sissesaadetud kiri mitte palju- ütlew ja hoiab rohkem isiklikku laadi. Ei ilmu.

Järgmine nummer ilmub reedel, 15. detsembril.